

RECENZJE

[Reviews]

Roman Ossowski (2020). *Psychologia rehabilitacyjna w praktyce*.
Bydgoszcz: Wydawnictwo UKW (ss. 352)

Roman Ossowski, od 1962 roku, jest uczestnikiem i świadkiem ogromnych zmian, które dokonywały się w teorii i praktyce rehabilitacji w drugiej połowie XX wieku i dwóch dekadach XXI wieku. Jego monografia stanowi istotny wkład do istniejących danych w tej ważnej dziedzinie, jaką jest psychologia rehabilitacji.

W monografii z dużą starannością opisano rozwój rehabilitacji na świecie i w Polsce oraz jej stan obecny. Przeszłość to, jak pisze Autor, „stara zakurzona księga”, która zawiera wiele wskazań dotyczących zachowania dobrego zdrowia oraz szeroko rozumianej profilaktyki. Dzisiejsze osiągnięcia rehabilitacyjne są głęboko zakorzenione w dobrej tradycji z przeszłości. Kwestie te były przedmiotem rozważań zwłaszcza w 1 rozdziale.

Rozdział 2 poświęcono omówieniu etycznych podstaw pomocy psychologicznej osobom z uszkodzeniami – czy pomoc powinna być udzielana zgodnie ze wskazaniami teorii utilitarystycznej, czy etyki obowiązku, etyki charakteru, liberalnego indywidualizmu, czy wreszcie etyki opiekuńczej. Autor wskazuje, że podstawą wyboru

postawy etycznej pomocy powinna być sytuacja życiowa klienta, a zwłaszcza jego zasoby osobiste. Autor monografii dokonuje egzemplifikacji tego podejścia na przykładzie swego klienta Andrzeja, którego wspiera od roku 1983. Andrzej został przez psychiatrów zdiagnozowany jako cierpiący na *zespół depresyjno-anankastyczny, psychotyczny z urojonym działaniem*. W związku z trudnościami żywotnymi Andrzeja zastosowano stosowne do problemu podejście etyczne.

W rozdziale 3 opisano koncepcję wydolności fizycznej i (lub) psychicznej, sprawności psychofizycznej oraz integracji społecznej, jako podstaw szans przetrwania organizmu w otoczeniu i doświadczania wysokiej jakości życia. Cenne są zwłaszcza rekomendacje ukierunkowane na pozytywny rozwój osoby w tych trzech dziedzinach, jako podstawy wysokiej jakości życia. Troška o wysoką wydolność fizyczną i psychiczną jest moralną powinnością każdej osoby. W poradnictwie żywotnym i zadaniowym jest to kwestia podstawowa i priorytetowa. Wysoka wydolność fizyczna i psychiczna jest podstawą niezależnego życia, wysokiej jakości procesów instrumentalnych oraz emo-

cjonalno-motywacyjnych. Inaczej mówiąc, sprawności działania i pasji życia.

Rozdziały 4–7 są poświęcone odpowiednio rehabilitacji medycznej, psychologicznej, społecznej i zawodowej. Pomimo prób ich oddzielenia, Autor podkreśla ich dialektyczny związek zgodny z zasadą holistycznego, integralnego widzenia osoby i jej problemów życiowych oraz realizowanych zadań życiowych. Na uwagę zasługuje wskazanie na znaczenie uczestnictwa osoby z niepełnosprawnością na otwartym rynku pracy, jako podstawowego wskaźnika efektywnej rehabilitacji. W każdym rozdziale podano liczne rekomendacje odnośnie do trafnego i skutecznego radzenia sobie przez klienta z wyzwaniem życiowym w formie konstruktywnej, nie zaś w formie rezygnacji, z negatywnym bagażem emocjonalnym.

Na uwagę zasługuje zachęcenie Czytelnika do stosowania terminu klient, a nie pacjent. Termin klient jest wyrazem szacunku dla jego podmiotowości oraz jego osobistej autonomii i praw człowieka, ponadto czyni pacjenta osobą współodpowiedzialną za wynik leczenia i rehabilitacji. Współodpowiedzialność za wynik leczenia i rehabilitacji to warunek *sine qua non* skutecznej interwencji medyczno-psychologicznej.

Rozdział 8 podkreśla istotę sensu diagnozy jako podstawy skutecznego leczenia i rehabilitacji. W diagnozie zawsze chodzi o relacje osoby z otoczeniem. Stąd ważne są relacje między ukierunkowaniem życiowym osoby, jej zasobami oraz wymaganiami otoczenia. Konsekwencją takiego podejścia

jest propozycja stosowania diagnozy sytuacyjnej. Posiada ona bogatą tradycję w polskiej psychologii. Opisuje osobę w działaniu.

W rozdziale 9 poczyniono refleksję wokół możliwości motywowania osoby z uszkodzeniami do aktywności na rzecz realizacji celów leczenia i rehabilitacji. Chodzi przede wszystkim o wzbudzanie motywacji wewnętrznej. Motywacja, zwłaszcza wewnętrzna, leży u podstaw i jest wskaźnikiem skutecznej rehabilitacji. Pasja życia jest zawsze wskaźnikiem poczucia sensu życia każdej osoby, jakości życia oraz podtrzymywania i rozwijania osobistych zasobów biologicznych i psychicznych.

Ostatni, 10 rozdział jest poświęcony rozważaniom z zakresu kompetencji zawodowych psychologa, zwłaszcza w specjalności psychologii zdrowia i rehabilitacji. Autor zwraca uwagę na konieczność interdyscyplinarnego przygotowania psychologa – terapeuty. Chodzi o wiedzę z zakresu tradycyjnej medycyny i biopsychospołecznej koncepcji rehabilitacji, polityki społecznej, prakseologii, nowoczesnego zarządzania oraz etyki odpowiedzialności.

Każdy człowiek powinien posiadać zinternalizowany świat wartości, rozumieć własne zasoby, właściwości przyrodniczego i społecznego otoczenia oraz kompetencje w zakresie uobecniania się w realnym świecie jako *aktor*, a nie bezradny *widz*. Osoba z uszkodzeniem fizycznym i psychicznym w realnym życiu napotyka na specyficzne przeszkody, ale nie jest inna, w domyśle gorsza. Dzisiejszym wyzwaniem etycznym jest budowanie świata dla wszyst-

kich. Nie są to marzenia, ale szansa, u podstaw której leży m.in. rewolucja informatyczna, rewolucjonizująca uczestnictwo jednostki w społecznym podziale pracy. Warunek – posiadanie przez osobę kompetencji na miarę potrzeb globalnego otoczenia.

Monografia jest adresowana nie tylko do psychologów, ale i do specja-

listów, uczestniczących we wspieraniu rozwoju osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Moim zdaniem, monografia może być także pomocna dla samych osób z niepełnosprawnością, jako udany podręcznik z zakresu biblioedukacji.

*Maciej Michalak*¹

¹ Wydział Psychologii, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (Faculty of Psychology, Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz), ORCID: 0000-0001-9147-5420.